

УДК 332.3 (292.451/.454)

Воронюк Ю. Ю., асистент, Беспалько Р. І., к.б.н., доцент
(Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
Інститут біології, хімії та біоресурсів, м. Чернівці)

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВПОРЯДКУВАННЯ ЗЕМЕЛЬ КАРПАТСЬКОГО ЄВРОРЕГІОНУ

В статті розглянуто проблематику та особливості впорядкування земель Карпатського євро регіону. Обґрунтовано необхідність оптимізації складу земель на досліджуваній території. Надано пропозиції щодо забезпечення раціонального використання земель із врахуванням особливостей території.

***Ключові слова:* Карпатський євро регіон, склад земель, оптимізація, раціональне використання**

Актуальність теми дослідження. Карпатський євро регіон унікальний особливостями рельєфу, природно-кліматичними, ґрунтово-геологічними та іншими умовами. Господарювання на землях досліджуваної території повинно відбуватися максимально раціонально із дотриманням вимог охорони земель та інших природних ресурсів, з метою забезпечення їх збереження та раціонального використання. Процес сталого розвитку території відбувається повільними темпами, іноді із хибним проектуванням безсистемних заходів, причиною чого часто є некоректне тлумачення основних його засад.

Постановка проблеми. Нераціональне використання земель, відсутність дієвих заходів щодо їх охорони та розвитку негативних процесів на досліджуваній території, не усвідомлення суспільством можливих наслідків проблем, що існують в Карпатському євро регіоні є підставами досить нестабільного екологічного положення регіону. Така ситуація потребує консолідації зусиль України та інших держав, що входять до Карпатського євро регіону для подальшої спільної розробки взаємоузгоджених заходів щодо подолання проблем та попередження можливих негативних наслідків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання забезпечення раціонального використання та впорядкування земель Карпатського євро регіону досліджується в працях українських та зарубіжних вчених. Проблеми імплементації Карпатської конвенції в Україні розкрито у доробках науковців: В.Д. Солодкого, О.І. Фурдичка, В.К. Сіва-

ка, Р.І. Беспалька, І.І. Казіміра; теми сталого розвитку Карпатського регіону, антропогенного впливу на лісові екосистеми та екологічно збалансованого природокористування розкрито в працях В.В. Лаврова, М.А. Голубця, В.С. Олійника, О.І. Гулича та ін. Серед вчених інших країн, що досліджують проблематику розвитку Карпатського єврорегіону можна назвати А.Б. Гурунг, Є.Т. Амбрусне, І. Бажко, К. Буковала, М. Тадіч, Т. Стрейфенедер; застосування системного підходу для вирішення комплексних задач проаналізовано у працях Н. Вінер, У. Ешбі, У. Мак-Куллох, Г. Бейтсон, Ст. Бір, Г. Хакен, Р. Акофф, Дж. Форрестер, М. Месарович, С. Никаноров, І. Пригожин, В. Турчин та ін.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Загальновідомо, що Карпатський єврорегіон, особливо його українська частина, має безліч проблем не тільки із впорядкуванням земель, але й практично з кожною галуззю народного господарства, що представлені на цій території. Проте, надалі залишаються мало дослідженими питання альтернативних шляхів впорядкування земель даного регіону таким чином, аби раціонально використовувати наявні ресурси із усуненням негативного впливу на землі всіх категорій та інших компонентів навколишнього природного середовища.

Постановка завдання. Певних позитивних зрушень у вирішенні питань, вдалося досягнути завдяки прийняттю Карпатської конвенції та розробці конкретних заходів для забезпечення сталого розвитку регіону зусиллями країн, що увійшли до складу Карпатського єврорегіону. Проблеми збереження унікальної території вимагають перегляду переважно діючих сьогодні форм господарювання. Його необхідно налагоджувати таким чином, аби максимально зменшувати антропогенне навантаження на досліджувані території, забезпечити реалізацію процесу охорони природних комплексів, розвиток альтернативних напрямків використання земель як територіального базису для різних видів діяльності суспільства.

Виклад основного матеріалу. Карпатський єврорегіон утворений 14 лютого 1993 року, з підписанням договору в угорському місті Дебрецен міністрами закордонних справ України, Польщі та Угорщини. Територія об'єднує 19 адміністративно-територіальних одиниць таких країн як Україна, Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія [1; 2]. Метою створення цього єврорегіону є налагодження співробітництва транскордонних територій, які географічно є Карпатським регіоном, з тим, аби об'єднати зусилля для забезпечення раціонального природокористування, збереження територій, природних об'єктів на них для майбутніх поколінь.

Важливою подією на шляху удосконалення розвитку Карпатського єврорегіону стало прийняття у 2003 р. сімома країнами (Чехія, Угорщина, Польща, Румунія, Сербія, Словаччина та Україна) міжнародного договору – Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат (Карпатська конвенція). Документ ратифіковано Україною у 2004 р., в ньому наголошується, що найефективнішою формою охорони цінних природних об'єктів і територій є їх заповідання – перехід під охорону держави. Раціональне, невиснажливе використання природних ресурсів неможливе без наявності і вивчення її постійних еталонів – заповідних об'єктів та територій [3]. Суть сталого розвитку повинна розумітися в контексті необхідності встановлення балансу між задоволенням сучасних потреб людства і захистом інтересів майбутніх поколінь, включаючи їх потребу в безпечному і здоровому довкіллі. Впорядкування території, необхідно здійснювати з урахуванням положень визначених в даному та інших документах, що передбачають застосування заходів, що ґрунтуються на нормах ЄС.

Загальна площа Карпатського єврорегіону складає орієнтовно 15 973,6 тис. га, частка України в ньому найбільша – 5 660,7 тис. га, що становить 35,4% площі Карпатського єврорегіону (рисунок).

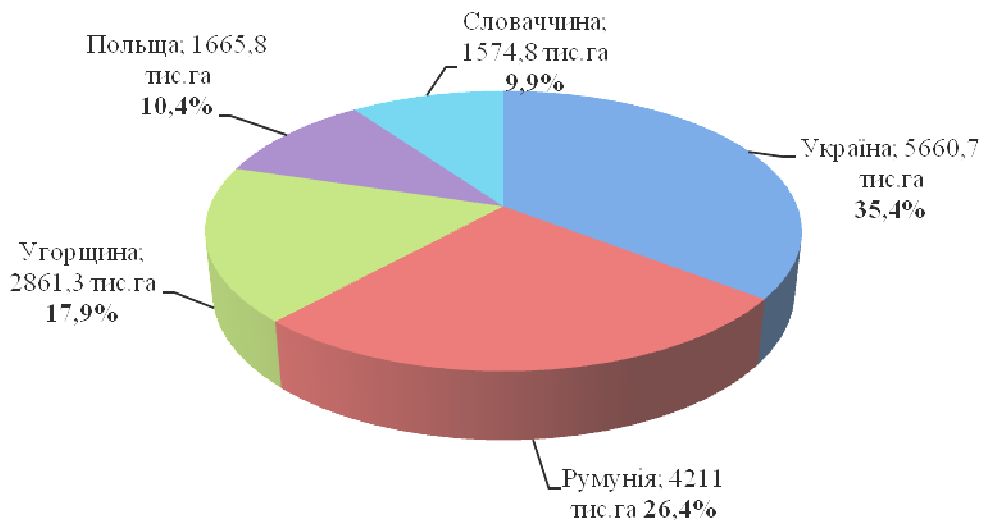

Рисунок. Частка країн Карпатського єврорегіону в його загальній площі (за даними [4; 5])

В процесі налагоджування впорядкування земель регіону виникають труднощі, які спровоковано тим, що кожна з країн-членів Карпатського єврорегіону, маючи свої науково-технічні, соціально-економічні, культурні та інші особливості, розвиває різні підходи ви-

користання земель, які часто визначаються їх традиційними методами господарювання. Для подолання багатьох неточностей пов'язаних із цим й розробляються регулюючі, багаточільові документи із врахуванням пропозицій кожної країни, узгодженням передбачуваних до реалізації заходів та їх імплементації. Карпатська конвенція є одним із таких документів. В Україні її виконання регулюється Стратегією виконання Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат, яку схвалив Кабінет Міністрів України у 2007 р.

Основою впорядкування земель та просторового планування будь-якої території є завдання зробити її придатною для життя і діяльності населення, при цьому розміщення об'єктів галузей народного господарства здійснюється із дослідженням його впливу на навколишнє природне середовище. Якщо ми ведемо мову про Карпатський єврорегіон, тут вже тепер необхідно орієнтувати діяльність суспільства в напрямку використання наявних альтернативних поновлюваних природних ресурсів (вітер, сонячне випромінювання, вода, геотермальні ресурси, використання біомаси, тощо) із залученням сучасних технологій і зменшенням антропогенного навантаження, особливо на землі лісогосподарського призначення, паралельним збільшенням територій природно-заповідного фонду та рекреаційного призначення. В сучасних умовах це досягається ефективним управлінням з боку держави та її громадян, тобто повинен бути тісний зв'язок між органами влади на території та людей, які там проживають (землевласники, землекористувачі). Наявність такої співпраці стала обов'язковою умовою для багатьох європейських країн [6, С. 32].

Для Карпатського єврорегіону особливо гостро стоїть питання поєднання впорядкування із екологічними заходами. Зв'язок між ними повинен бути стійким, оскільки

- земля – це базовий, невідновний ресурс, збереження якого є ключем до об'єктивного впорядкування та ефективної екологічної політики;
- використання землі прямо пропорційно впливає на якість інших природних ресурсів: воду, повітря, рослинний, тваринний світ тощо;
- впорядкування визначає використання земель, оцінює їх суть і є потужним інструментом сталого розвитку, що передбачає Карпатська Конвенція та інші документи, що планують раціональне використання та охорону природних ресурсів Карпатського єврорегіону.

Гірські та передгірські частини досліджуваної території мають ряд особливостей:

- низький рівень доступу (розміщення населення в основному в долинах річок);
- землі, на яких розміщені господарства, використовуються для задоволення поточних потреб (використання пасовищ, лісове, водне господарство та ін.) [6].

Розпорошеність землеволодінь та землекористувань створює низку проблем, особливо якщо розглядати дану ситуацію з точки зору централізованого господарювання: набагато важче створити інфраструктурну мережу (електрика, водопостачання, стічні води і т. д.) для нечисленних населених пунктів, що поширені на великій території зі складним рельєфом. З точки зору сталого розвитку, найоптимальнішим варіантом вирішення ситуації є використання населенням наявних альтернативних поновлюваних природних ресурсів на місцях, про які згадувалося вище. Для простішої реалізації проектів використання альтернативних джерел енергії, їх фінансування, ведеться робота над законодавчо-нормативним, методичним, науково-технічним забезпеченням цього процесу зусиллями країн, частини територій яких складають Карпатський євро регіон [2; 6]. Такий підхід дозволить суттєво зменшити навантаження на природні комплекси, забезпечить використання меншої кількості ресурсів. Альтернативні технології характеризуються простотою в обслуговуванні, низькою ціною отриманого продукту, компактністю місцезорозташування та набагато нижчим впливом на навколишнє середовище ніж звичайне промислове виробництво. Через кілька років такого господарювання, ми зможемо спостерігати мінімізацію ризиків виникнення стихійних, природних явищ, підвищення рівня відновлення природних ресурсів, економічне зростання регіону.

Висновки. З плином часу необхідність впорядкування земель Карпатського євро регіону із жорстким дотриманням природоохоронних вимог стає особливо актуальною. Комплекс заходів просторового планування та землевпорядкування має ґрунтуватися на принципово іншій основі, ніж це було раніше. Основна увага повинна бути зосереджена на збільшенні площ земель природно-заповідного та іншого охоронного призначення, рекреаційних територій (пріоритетним стає розвиток туристичної галузі). Основним фактором при плануванні використання земель для потреб сільського господарства є впорядкування угідь з переважаючою площею природних пасовищ та сіножатей, особливо в передгір-

ських та гірських частинах Карпатського євро регіону, планувати використання ріллі в межах територій з простим рельєфом.

Надважливою є переорієнтація суспільного виробництва на досліджуваній території відповідно до основних вимог і принципів сталого розвитку, використання альтернативних, поновлюваних природних ресурсів на базі сучасних технологій, таким чином зменшувати антропогенний вплив на території Карпатського євро регіону, що завжди був і залишається екологічно вразливим.

1. Карпатський євро регіон [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org>
2. Carpathian Euroregion Building data Infrastructure for common socio-economical space in Central Europe [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://geospatialworldforum.org/speaker/SpeakersImages/Dawid%20Lasek.pdf>
3. Шутак Г. Д. Карпатська конвенція і розвиток заповідної справи на Буковині / Г. Д. Шутак, В. Д. Солодкий, В. К. Сівак. – Чернівці : Зелена Буковина, 2009. – 128 с.
4. Земельний фонд України станом на 1.01.2015 року та динаміка його змін у порівнянні з даними на 1.01.2014 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://land.gov.ua/info/zemelnyi-fond-ukrainy-stanom-na-1-sichnia-2015-roku-ta-dynamika-yoho-zmin-v-porivnianni-z-danymy-na-1-sichnia-2014-roku/>
5. Склад земель країн Європи. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ru.worldstat.info/Europe>.
6. Carpathian Mountains ESD Training Tool Kit [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.carpathianconvention.org/tl_files/carpathiancon/Downloads/02%20Activities/2.1.13.1%20Move%204%20Nature%20%20CarpathianMountainsESDToolkit_en.pdf

Рецензент: д.с.-г.н., професор Смага І. С. (Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича)

Voroniuk Y. Y., Assistant, Bepalko R. I., Candidate of Biological Sciences, Associate Professor (Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Chernivtsi)

TOPICAL ISSUES OF CARPATHIAN EUROREGION LANDS STREAMLINING

The perspective and features of lands streamlining of the Carpathian Euroregion is considered in the article. There is necessity of optimization lands structure in the explored territory. Ways of the

rational lands usage with considering of Carpathian territory features are provided.

Keywords: Carpathian Euroregion, lands structure, lands streamlining.

Воронюк Ю. Ю., ассистент, Беспалько Р. И., к.б.н., доцент
(Черновицкий национальный университет имени Юрия Федьковича, г. Черновцы)

АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ УПОРЯДОЧЕНИЯ ЗЕМЕЛЬ КАРПАТСКОГО ЕВРОРЕГИОНА

В статье рассмотрена проблематика и особенности упорядочения земель Карпатского Еврорегиона. Обоснована необходимость оптимизации состава земель на исследуемой территории. Предоставлены предложения относительно обеспечения рационального использования земель учитывая особенности территории.

Ключевые слова: Карпатский Еврорегион, состав земель, оптимизация, рациональное использование.
